

Gmina Wielbark

Urząd Gminy Wielbark
12-160 Wielbark, ul. Grunwaldzka 2
tel. 89 621 83 12, tel./fax 89 621 81 06
www.wielbark.com.pl
www.facebook.com/GminaWielbark

VEGA Studio Adv. Tomasz Müller
82-500 Kwidzyn, ul. Grudziądzka 22/3A
www.grupavega.pl, e-mail: biuro@grupavega.pl

Tekst: Urząd Gminy Wielbark
(wykorzystano tekst www.ziemiaszczycienska.pl/wielbark.php)

Tłumaczenie:
j. angielski - Ewa Androsiuk-Kotarska
j. niemiecki - Jacek Stopikowski

Zdjęcia:
Arkadiusz Diczek, Kamil Gryzwald, Magdalena Gudzbeler
Andrzej Kimbar, Robert Krawczyk, Karolina Remuszko
Anna Sędzińska oraz Archiwum Urzędu Gminy Wielbark
Archiwum Nadleśnictwa Wielbark

Zdjęcie na okładce z przodu:
Panorama Wielbarka - Peter Smiarowski
Zdjęcie na okładce z tyłu:
Archiwum Nadleśnictwa Wielbark

Opracowanie graficzne i przygotowanie do druku:
Agnieszka Zdaniewicz

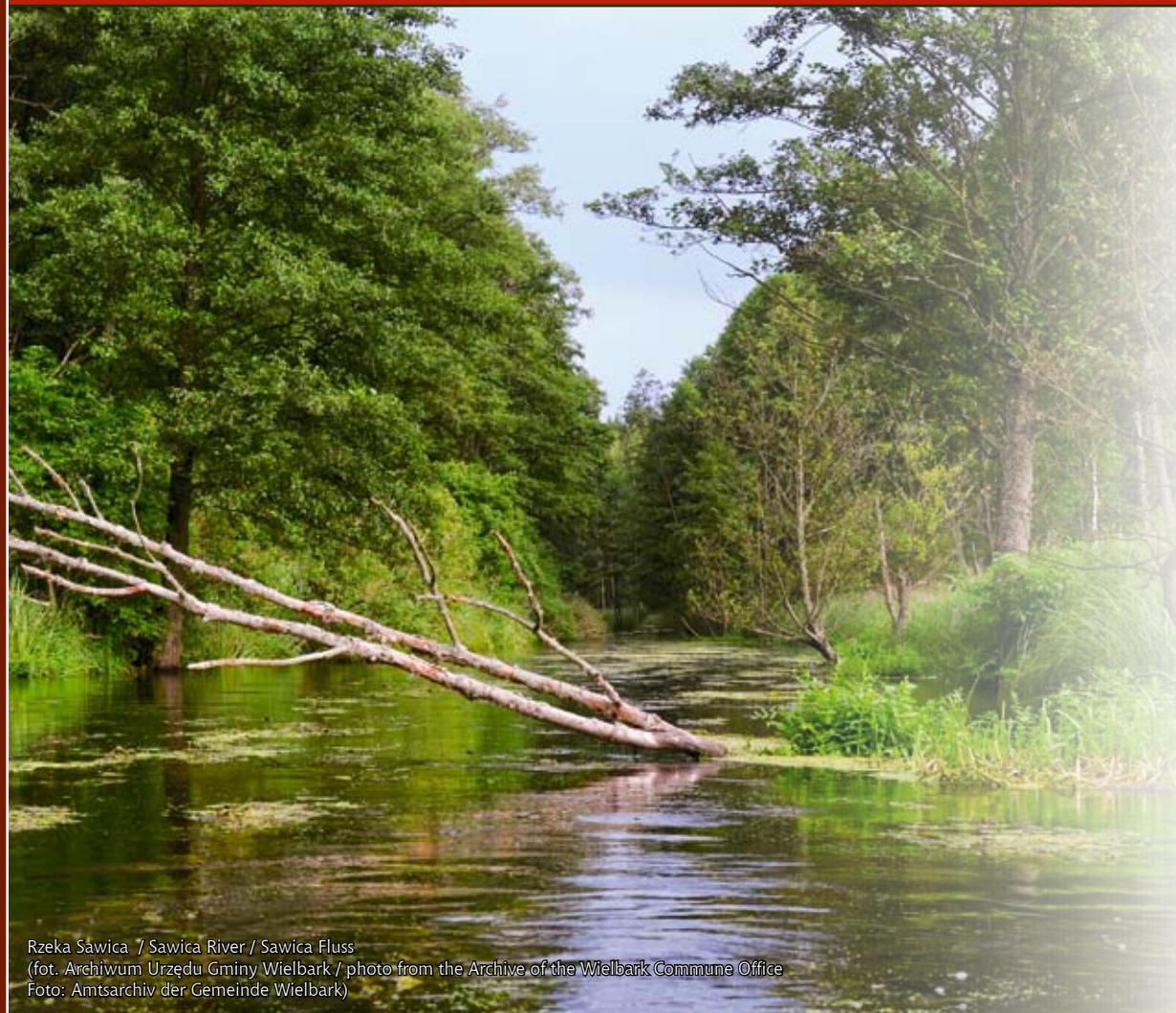
Korekta: Urząd Gminy Wielbark

Koordynator wydania:
Anna Sędzińska, Joanna Müller

Marketing: Mirosław Stochaj

Wszelkie prawa zastrzeżone / All rights reserved
Printed in Poland – Kwidzyn 2014
Przedruk i powielanie w jakiegokolwiek formie jest zabronione

ISBN 978-83-64531-14-9

Rzeka Sawica / Sawica River / Sawica Fluss
(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark / photo from the Archive of the Wielbark Commune Office
Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

Gmina Wielbark to miejsce bez gwaru i tłoku. Znajduje się w południowej części Pojezierza Mazurskiego, na styku województw mazowieckiego oraz warmińsko-mazurskiego. Obfitujące w skarby przyrody, cenne zabytki i zamieszkałe przez ludzi z różnych regionów Polski. Przyroda jest tu czysta i nieskażona postępowaniem cywilizacyjnym. Mazurski krajobraz, szemrzące rzeki i duże kompleksy leśne to unikatowe bogactwo, którym natura nazaczyła Gminę Wielbark. Zachodnia część Gminy Wielbark wchodzi w skład obszaru Natura 2000 „Puszcza Napiwodzko-Ramucka”, natomiast południowa wchodzi w skład obszaru Natura 2000 „Dolina Omulwi i Płodownicy”.

Gmina (Commune) Wielbark is a place without any hustle and bustle or crowds. It is located in the southern part of the Masurian Lakeland, on the border of two voivodeships: Masovian and Warmian-Masurian. Is it rich in natural treasures, precious monuments, and inhabited by people from different regions of Poland. Here, nature is clean and untouched by the progress of civilisation. Masurian landscape, murmuring rivers and large forest complexes are unique resources given to Gmina Wielbark by Nature. The western part of the gmina is included in the area Natura 2000 'Puszcza Napiwodzko-Ramucka', and the southern – the area Natura 2000 'Dolina Omulwi i Płodownicy'.

Die Gemeinde Wielbark ist ein Ort ohne Lärm und Gedränge. Sie befindet sich in dem nördlichen Teil der Seeplatte Pojezierze Mazurskie, an der Grenze der Woiwodschaften Mazowieckie und Warmińsko – Mazurskie. Sie ist reich an Naturschätzen, wertvollen Denkmälern und wird von Menschen aus verschiedenen Regionen Polens bewohnt. Die Natur ist hier sauber und nicht durch den Fortschritt der Zivilisation verseucht. Die Landschaft von Masuren, rauschende Flüsse und große Waldkomplexe stellen einen außergewöhnlichen Reichtum dar, mit dem die Natur die Gemeinde Wielbark gekennzeichnet hat. Der westliche Teil der Gemeinde Wielbark ist ein Bestandteil des Gebiets Natura 2000 „Puszcza Napiwodzko – Ramucka” (Urwald von Napiwoda und Ramuck), wiederum der südliche Teil ist ein Bestandteil des Gebietes Natura 2000 „Dolina Omulwi i Płodownicy” (Tal der Flüsse Omulew und Płodownica).

Rzeka Omulew / Omulew River / Omulew Fluss
(fot. / photo / Foto Andrzej Kimbar)

Tereny gminne są naturalne w każdym calu, choć widać tu także rękę człowieka, który od wieków próbował wzbogacić dzieło natury. Efektem tego są zabytki, wkomponowane w mazurski krajobraz. Na ziemi wielbarskiej można spędzić urlop z dala od pośpiechu dnia codziennego, w czystym środowisku i w bliskim kontakcie z przyrodą. Gościnność mieszkańców sprawia, że turyści znajdują tu świetne warunki do wypoczynku. Warto odwiedzić naszą gminę, wziąć udział w imprezach kulturalnych oraz przekonać się, na czym polega magia tego terenu.
ZAPRASZAMY!

The territory of the gmina is natural in every respect, although there are also signs of the activity of humans who have tried to enrich the work of nature for centuries. The results of these attempts are the monuments built into the Masurian landscape. In the Wielbark region you can spend your holidays away from the hustle of everyday life, in a clean environment, close to nature. Due to hospitality of the local residents, tourists will have excellent conditions for relaxation. It is worth visiting our gmina, take part in our cultural events and find out about the magic of this area!
VISIT US!

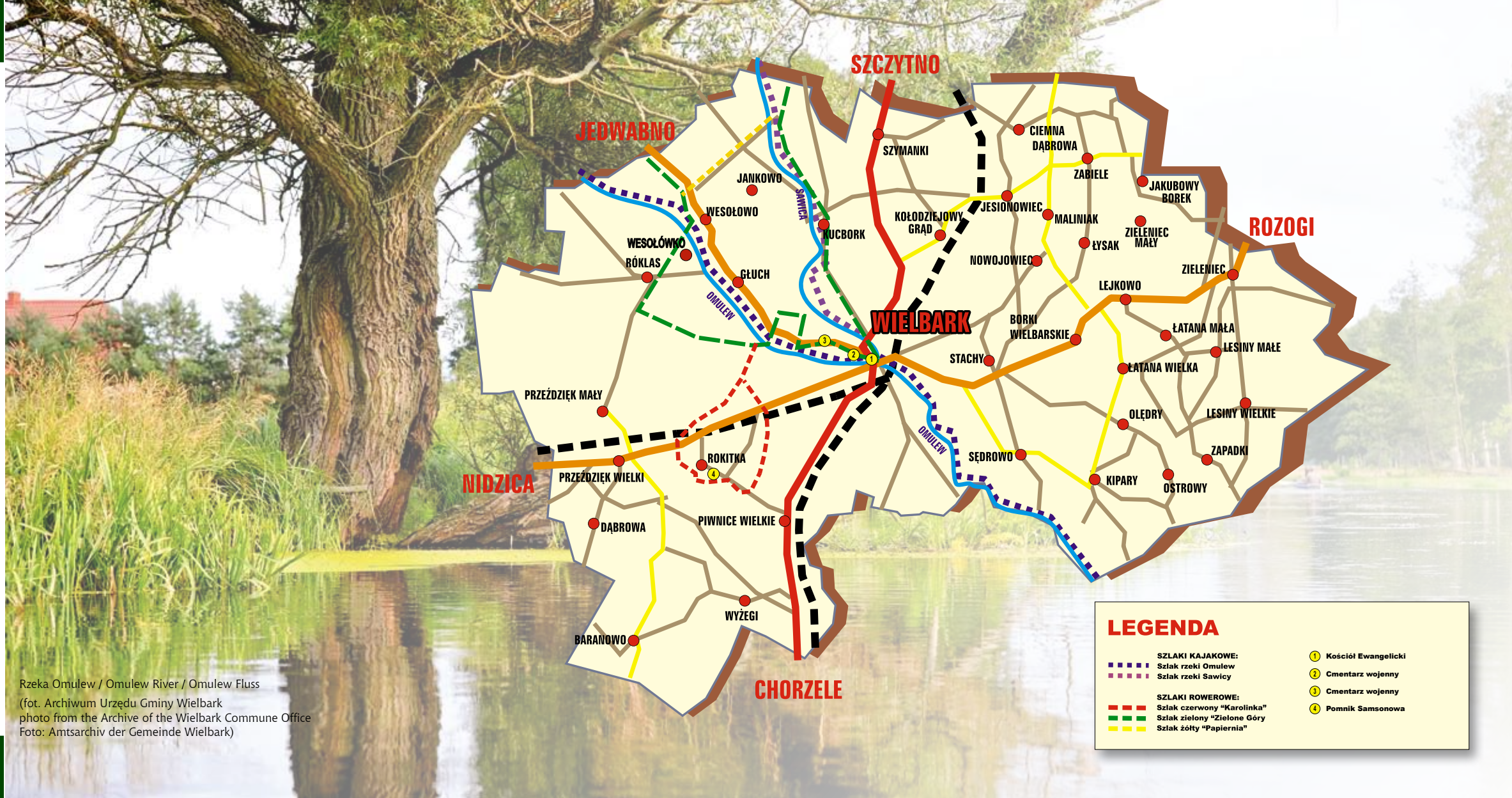
Die Gemeindeterrains sind natürlich in jeder Hinsicht, obwohl man hier auch die Hand des Menschen sieht, der seit Jahrhunderten das Kunstwerk der Natur zu verbessern versuchte. Das Ergebnis sind die Denkmäler, die in die masurische Landschaft eingebettet sind. In der Region Ziemia Wielbarska kann man den Urlaub weit von der Hektik des Alltags, in sauberer Umwelt und in nahem Kontakt mit der Natur verbringen. Die Gastfreundlichkeit der Einwohner trägt dazu bei, dass die Touristen hier ausgezeichnete Bedingungen für die Erholung finden. Es lohnt sich unsere Gemeinde zu besuchen, an den kulturellen Veranstaltungen teilzunehmen und sich zu vergewissern, worin der Zauber dieser Region besteht.
WIR LADEN SIE EIN!

ul. Jagielly
Jagiello Street / Jagielly Straße
(fot. / photo / Foto Anna Sędzińska)

Panorama Gminy Wielbark
Panorama of Gmina Wielbark
Panorama der Gemeinde Wielbark
(fot. Archiwum Nadleśnictwa Wielbark
photo from the Archive of Wielbark
Forest Inspectorate
Foto: Archiv der Oberförsterei Wielbark)

Rzeka Omulew / Omulew River / Omulew Fluss
(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark
photo from the Archive of the Wielbark Commune Office
Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

LEGENDA

	SZLAKI KAJAKOWE: Szlak rzeki Omulew		Kościół Ewangelicki
	Szlak rzeki Sawicy		Cmentarz wojenny
	SZLAKI ROWEROWE: Szlak czerwony "Karolinka"		Cmentarz wojenny
	Szlak zielony "Zielone Góry"		Pomnik Samsonowa
	Szlak żółty "Papiernia"		

Stary Rynek / Old Market Square / Altmarkt

(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark
photo from the Archive of the Wielbark Commune Office
Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

Stary Rynek / Old Market Square / Altmarkt

(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark
photo from the Archive of the Wielbark Commune Office
Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

Historyczna

Znaleziska dokonywane przez szereg lat w okolicy Wielbarka dowodzą, że tereny te były zamieszkałe już w minionych epokach. Najstarsza granica obwodu szczycieńskiego datuje się na rok 1254. Wielbark w tym czasie, wraz z innymi Wójtostwami (Dąbrówno, Działdowo, Nibork, Olsztynek) należał do tzw. komturstwa dzierzgońskiego, a od 1341 r. do komturstwa z siedzibą w Ostródzie.

Zakon Krzyżacki przystąpił do budowy zamków obronnych, które miały służyć jako zapory na szlakach wojennych. Jeden z takich zamków wybudowano na wielbarskiej ziemi prawdopodobnie ok. roku 1350. Poza funkcją obronną pełnił rolę ośrodka wypraw do otaczającej go puszczy w celu jej gospodarczej eksploatacji.

History

The findings that have been discovered for years near Wielbark prove that this area was already inhabited in the past ages. The oldest border of the Szczycno area dates back to 1254. At that time Wielbark, along with other overlordships (Dąbrówno, Działdowo, Nibork, Olsztynek), belonged to the so-called komturship of Dzierzgoń, and from 1341 – to the komturship with its seat in Ostróda.

The Teutonic Order began building fortified castles which were to serve as barriers on war trails. One of such castles was built on the Wielbark land, probably around 1350. Apart from its defensive function, it played the role of a base from which excursions to the surrounding forests were made in order to exploit them for economic purposes.

Historisch

Die über viele Jahre in der Umgebung von Wielbark geführten Funde beweisen, dass diese Gebiete schon in den vergangenen Epochen bewohnt waren. Die älteste Grenze des Bezirkes von Szczycno wird auf das Jahr 1254 datiert. In dieser Zeit gehörte Wielbark zusammen mit anderen Gemeinden (Dąbrówno, Działdowo, Nibork, Olsztynek) zu der sog. Komturei von Dzierzgoń und ab 1341 zu der Komturei mit dem Sitz in Ostróda an.

Der Deutschorden begann den Bau der Schutzburgen, die als Sperren auf den Kriegsrouten dienen sollen. Eine solcher Burgen wurde in dem Land von Wielbark wahrscheinlich um das Jahr 1350 gebaut. Außer der Schutzfunktion erfüllte sie die Rolle des Zentrums der Expeditionen in den, sie umgebenden, Urwald zwecks deren wirtschaftlichen Ausnutzung.

Początkowo nazywano go zamkiem „WILDENBERG” później Willenberg. Z tych nazw wywodzi się obecna nazwa miejscowości Wielbark. W pobliżu zamku rozwijała się osada Bartniki. Jej początek sięgał prawdopodobnie okresu przedkrzyżackiego. Bartniki właśnie stały się zalążkiem późniejszego miasta.

Około 1380 r. blisko zamku powstała kuźnia hutnicza, w której wytapiano rudę darniową masowo występującą na okolicznych łąkach i mokradłach. Bogatym pokładom tej rudy Wielbark zawdzięczał wówczas swój rozwój. Dla przykładu okucia i kraty zamku w Malborku wykonywane były przez wielbarskich mistrzów hutniczych z miejscowego surowca.

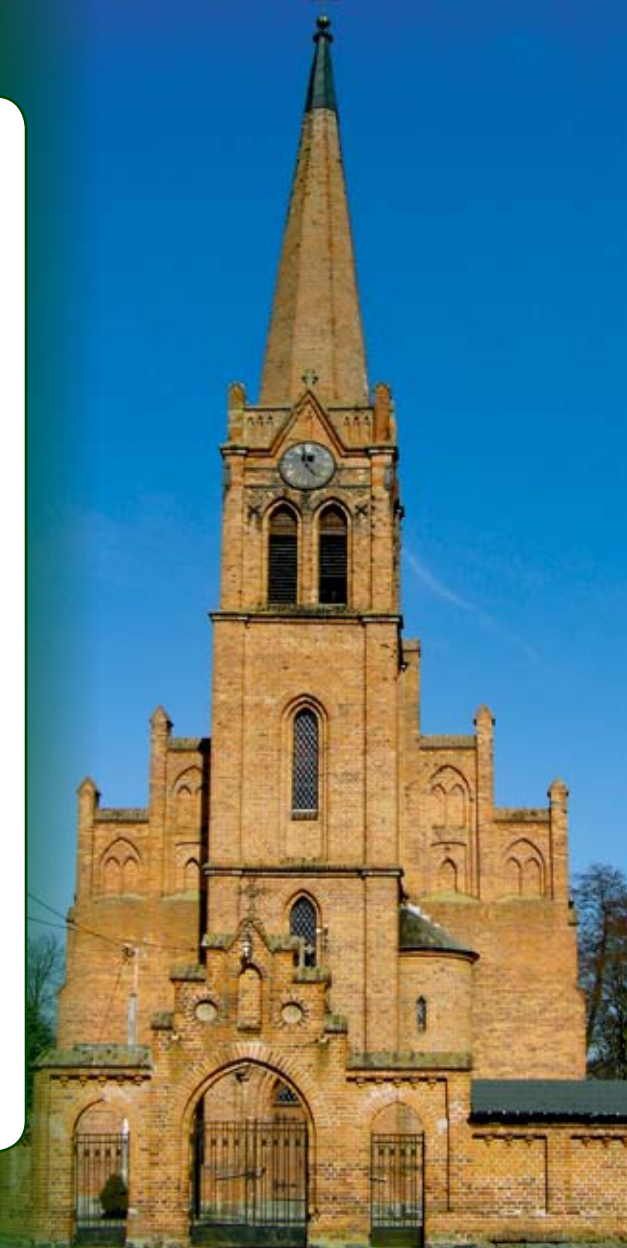
Initially, it was called the WILDENBERG castle, then Willenberg. The present name –Wielbark – derives from these names. Near the castle, the settlement of Bartniki was formed. Its origin probably dates back to the beginning of the pre-Teutonic period. It was Bartniki that became the nucleus of the future town.

In about 1380, an iron forge was founded near the castle to smelt bog iron which occurred in big masses on nearby meadows and wetlands. Rich deposits of this ore contributed to the then development of Wielbark. For example metal fittings and grating in the castle in Malbork were forged from the local raw material by iron masters from Wielbark.

Anfänglich nannte man sie die „WILDENBERG“, später Willenberg. Von diesen Namen stammt der heutige Name der Ortschaft Wielbark. In der Nahe der Burg entwickelte sich die Siedlung Bartniki. Ihr Anfang reicht wahrscheinlich an die Periode noch vor der Gründung des Deutschordens. Eben Bartniki ist der Keim der späteren Stadt geworden.

Um das Jahr 1380 in der Nähe der Burg entstand eine Hütten schmiede, in der der Raseneisenstein geschmolzen war, der in den benachbarten Wiesen und Sümpfen vorkam. Den reichen Erzablagerungen verdankte Wielbark damals seine Entwicklung. Beispielsweise, die Beschläge und Gitter der Burg in Malbork (Marienburg) waren durch die Hüttenmeister von Wielbark aus dem örtlichen Rohstoff angefertigt.

Zabytkowy Kościół katolicki pw. św. Jana Nepomucena
Historic Catholic Church of St. John of Nepomuk / Historische katholische St. Nepomucen Kirche
(fot. / photo / Foto Anna Sędzińska)

Po powstaniu Księstwa Pruskiego, w 1525 r. Wielbark był już imponującą miejscowością, książę Albert chciał nadać jej prawa miejskie. W tamtym okresie jednak do tego nie doszło. Stało się to dopiero 21 lipca 1723 r. na mocy restryktu królewskiego.

W 1754 r. miasto przystąpiło do brukowania ulic, w 1769 r. otoczono je wysokim parkanem z drewnianych bali i wybudowano bramę miejską. Koniec XVIII wieku nie był dla wójtostwa Wielbark okresem rozkwitu gospodarczego.

Dopiero po III rozbiórce Polski nastąpiło ożywienie produkcji rzemieślniczej. Najbardziej rozwinęło się sukiennictwo. Wielbarskie sukno wyrobiło sobie dobrą markę i szło w dużych ilościach do Warszawy i Królewca. Wielu mieszkańców zajmowało się garbarstwem, przetwórstwem tytoniu, ożywiony był handel i powiązania gospodarcze z Polską.

After the establishment of the Duchy of Prussia, in 1525 Wielbark was already an impressive locality, and Prince Albert wanted to grant it the urban charter. At that time, however, it did not happen. Civic rights were given to Wielbark on 21st July 1723 under the royal restrict. In 1754 the town started to cobble its streets, and in 1769 it was surrounded with a high fence made of wooden logs, with a town gate. The end of the 18th century was not a period of economic growth for the overlordship of Wielbark.

Only after the Third Partition of Poland there was a revival of craft production. The most developed field was drapery. Cloth from Wielbark made a name for itself and was exported in bulk to Warsaw and Königsberg. Many residents were engaged in tanning or tobacco processing; trade and economic ties with Poland were revived.

Nach der Gründung des Preußen Fürstentums in 1525 war Wielbark schon eine beindruckende Ortschaft, und Fürst Albert wollte ihr die Stadtrechte verleihen. Jedoch in damaliger Zeit kam es nicht dazu. Es geschah erst am 21 Juli 1723 mit der Kraft des Königsdekrets.

In 1754 begann die Stadt mit der Pflasterlegung auf den Straßen, in 1769 wurde sie mit einem hohen Sichtschutzzaun aus Holzballen umgeben und man hat ein Stadttor gebaut. Das Ende des 18 Jh. war keine Periode des Wirtschaftsaufschwungs für die Gemeinde Wielbark.

Erst nach der Teilung Polens erfolgte der Aufschwung der Handwerksproduktion. Am meisten entwickelte sich die Tuchbranche. Das Tuch von Wielbark verschaffte sich eine gute Marke und war in großen Mengen nach Warszawa und Królewiec geliefert. Viele Einwohner beschäftigten sich mit Gerberei, Tabakverarbeitung, im Aufschwung war auch der Handel und die wirtschaftlichen Kontakte mit Polen.

Kościół ewangelicki / Evangelical Church / Evangelische Kirche

(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark)

photo from the Archive of the Wielbark Commune Office / Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

Najbardziej dotkliwie, podobnie jak i szereg innych miast odczuł Wielbark działania wojenne w okresie wojen napoleońskich. Napoleon wraz ze sztabem kwaterował w Wielbarku od 21 stycznia do 2 lutego 1807 r. W marcu 1808 r. część Bartnik spłonęła wskutek nieostrożności wojsk francuskich, a wszystkie drewniane stodoły i chlewy zostały rozebrane na opał dla francuskiej piekarni polowej. Armia napoleońska, która liczyła 70 tys. dała się we znaki miejscowej ludności, dochodziło do kradzieży, aktów przemocy, plądrowano gospodarstwa i pustoszo no pola.

Wielbark, like a number of other towns and cities, suffered the most due to war operations during the Napoleonic Wars. Napoleon and his staff quartered in Wielbark from 21st January to 2nd February 1807. In March 1808, Bartniki partially burned down due to carelessness of the French army, and all wooden barns and pigsties were dismantled to provide firewood for the needs of the French field bakery. Napoleon's army of 70 thousand soldiers took their toll on the local population; there were thefts, acts of violence, farms were looted and fields – destroyed.

Am schmerzlichsten, ähnlich wie eine Reihe anderer Städte, verspürte Wielbark das Kriegesgeschehen in der Zeit der Napoleonischen Kriege. Napoleon zusammen mit seinem Stab hielt sich in Wielbark vom 21 Januar bis 02 Februar 1807 auf. Im März 1808 ein Teil von Bartniki brannte aufgrund der Unachtsamkeit der französischen Truppen nieder und alle hölzernen Scheunen und Schweinestähle wurden für die Beheizung der französischen Feldbäckerei abgerissen. Die Napoleonische Armee, die 70 Tausend Soldaten zählte, setzte der örtlichen Bevölkerung zu, es kam zu Diebstählen, Gewalttaten, man hat die Haushalte geplündert und Felder verwüstet.

Sąd. Budynek nieistniejący / Courthouse. The building does not exist today / Gericht. Das Gebäude gibt es nicht mehr

(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark)

photo from the Archive of the Wielbark Commune Office / Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

ul. Kościelna, obecnie ul. Jagiello / Kościelna Street, currently Jagiello Street / Kościelna Straße, heute Jagiello Straße
(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark / photo from the Archive of the Wielbark Commune Office / Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

W 1812 r. znowu doszło do zniszczenia 22 domostw i 45 zabudowań gospodarczych. W styczniu 1813 roku przebywał w Wielbarku car Aleksander I oczekując na decyzję Prus w sprawie przymierza w wojnie przeciwko Francji. Podczas I wojny światowej w 1914 roku miasto zajęły wojska rosyjskie. Szkody były niewielkie, Wielbark stanowił ważny punkt zaopatrzeniowy dla wojska. Okolice Wielbarka (Karolinka) są też miejscem samobójczej śmierci i pochówku rosyjskiego generała Samsonowa przeciwnika Hindenburga w bitwie 1914 roku, „bitwa pod Tanenbergiem”.

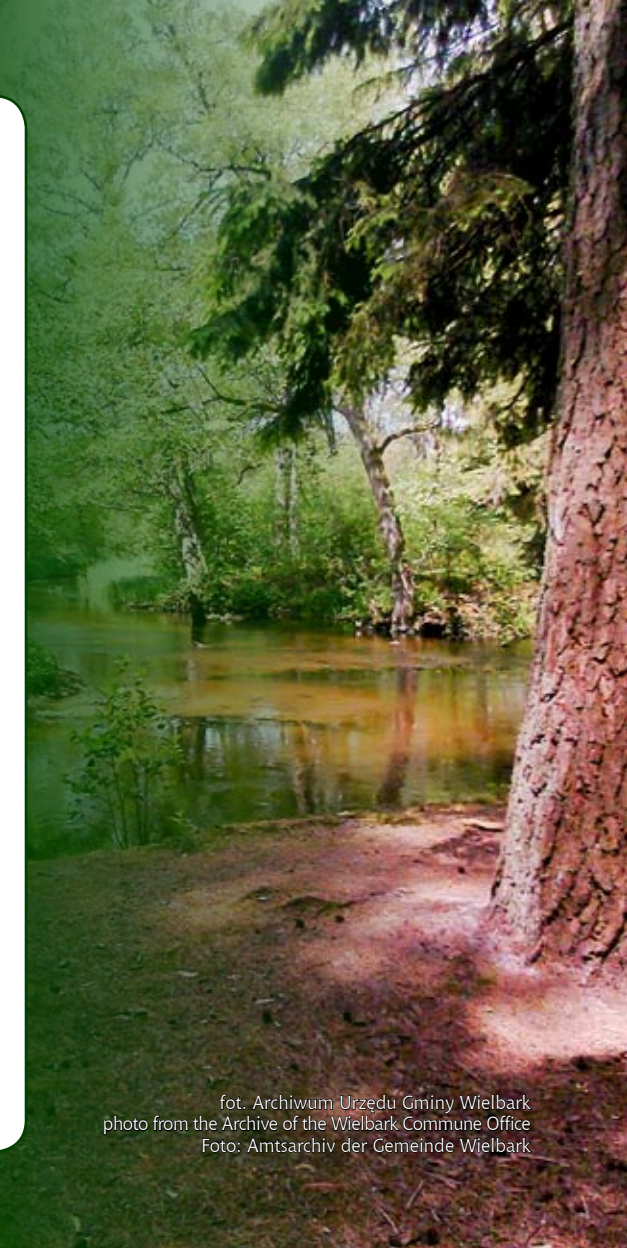
Miasto od wieków posiadało wybitnie polski charakter, od I wojny światowej język polski był w powszechnym użyciu. Za III Rzeszy znaczne postępy poczyniła germanizacja. Po II wojnie światowej, w 1946 roku Wielbark utracił prawa miejskie. Dzisiaj jest miejscowością gminną.

In 1812, 22 houses and 45 outbuildings were destroyed. In January 1813, Tsar Alexander I was staying in Wielbark, awaiting the decision of Prussia concerning the alliance in the war against France. During World War I, in 1914, Russian troops occupied the town. Damages to the town were minor and Wielbark became an important supply point for the army. The vicinity of Wielbark (Karolinka) is also a place of suicide and burial of the Russian General – Samsonov, the opponent of Hindenburg in a battle of 1914 called the “Battle of Tannenberg”.

For centuries, Wielbark has had a very Polish character. Since World War I, the Polish language has been in common use. During the rule of the Third Reich, the town was significantly germanised. After World War II, in 1946, Wielbark lost its civic rights. Now it is the seat of a rural gmina.

In 1812 kam es wieder zu Zerstörung von 12 Häusern und 45 Haushaltsgebäuden. Im Januar 1813 verhielt sich in Wielbark der Zar Aleksander I indem er die Entscheidung der Preußen bezüglich des Bündnisse in dem Krieg gegen Frankreich erwartete. Während des Ersten Weltkrieges in 1914 wurde die Stadt durch die russische Armee besetzt. Die Schäden waren gering, Wielbark stellte ein wichtiger Versorgungspunkt für die Armee dar. Die Umgebung von Wielbark (Karolinka) ist auch der Ort des Freitods und der Beerdigung des russischen Generals Samsonow, des Gegners Hindenburgs in der Schlacht in 1914, die als „Tannenbergsschlacht“ bekannt ist.

Seit Jahrhunderten hatte die Stadt einen außerordentlich polnischen Charakter, seit dem Ersten Weltkrieg war die polnische Sprache in allgemeiner Nutzung. In der Zeit des Dritten Reiches machte die Germanisierung bedeutende Fortschritte. Nach dem Zweiten Weltkrieg in 1946 verlor Wielbark die Stadtrechte. Heute ist die Ortschaft eine Gemeinde.

fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark
photo from the Archive of the Wielbark Commune Office
Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark

Zespół kamienic secesyjnych / A complex of Art Nouveau tenement houses / Komplex der Sezessionsmietshäuser
(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark / photo from the Archive of the Wielbark Commune Office / Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

Zabytkowa

Dzisiejsze bogactwo zabytkowej architektury Wielbarka, wskazuje jak ciekawej i bogatej historii musiał on być uczestnikiem, w drodze do obecnych czasów. Świadców historii możemy spotkać tu praktycznie na każdym kroku. Wiele obiektów zniszczyły wydarzenia wojenne, lecz te które pozostały stanowią pamiątkę architektoniczną. Najcenniejsze elementy krajobrazu kulturowego Wielbarka to dość dobrze zachowana dawna zabudowa miejska, liczne przykłady dawnego budownictwa wiejskiego i historyczna struktura sieci osadniczej. Setna rocznica wybuchu I wojny światowej przypada w 2014 roku. Na Warmii i Mazurach trwają przygotowania do jej obchodów. W Wielbarku znajdują się również oznaczenia dotyczące Szlaku Frontu Wschodniego I Wojny Światowej.

Budynek Gimnazjum w Wielbarku / Junior High School building in Wielbark / Gymnasiumgebäude in Wielbark
(fot. / photo / Foto Anna Sędzińska)

Monuments

Today's diversity of historic architecture of Wielbark proves that this village has been a participant of very interesting and rich history on its way to the present day. In virtually every corner we can encounter witnesses of history here. Many objects were destroyed during war operations, but those that remained are architectural keepsakes. The most valuable elements of cultural landscape of Wielbark include a fairly well-preserved former urban development, numerous examples of old rural buildings and a historical structure of a settlement network. The hundredth anniversary of the outbreak of World War I will be celebrated in 2014. In Warmia and Masuria, preparations for this event are in progress. In Wielbark, there are also markings of the Trail of the Eastern Front of World War I.

Geschichte

Der heutige Reichtum der historischen Architektur von Wielbark zeigt wie einer interessanten und reichvollen Geschichte sie Teilnehmer auf dem Weg zu den heutigen Zeiten sein musste. Viele Objekte wurden von den Kriegsereignissen zerstört, aber diejenigen die verblieben sind, stellen ein architektonisches Andenken dar. Die wertvollsten Elemente der kulturellen Landschaft von Wielbark das ist die gut erhaltene damalige Stadtbebauung, zahlreiche Beispiele des ehemaligen Dorfbauwesens und historische Struktur des Siedlungsnetzes. Der hundertste Jahrestag des Ausbruchs des Ersten Weltkrieges fällt auf das Jahr 2014 zu. In Ermland und Masuren dauern Vorbereitungen zu seiner Gedenkfeier. In Wielbark befinden sich auch Kennzeichnungen betreffend der Route der Ostfront des Ersten Weltkrieges.

Kościół ewangelicki / Evangelical Church / Evangelische Kirche
(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark / photo from the Archive of the Wielbark Commune Office
Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

Kościół ewangelicki / Evangelical Church / Evangelische Kirche
(fot. / photo / Foto Kamil Gryzwałd)

Oznaczone będą na nim 4 historyczne obiekty takie jak: Pomnik generała Samsonowa. Wzniesiono go w latach 1918-1920, w miejscu gdzie 30.08.1914 r. popełnił samobójstwo gen. Samsonow - dowódca rosyjskiej armii „Narew”. Armia w sierpniu 1914 r. została rozbita przez armie niemieckie dowodzone przez gen. Hindenburga w bitwie zwanej w historiografii niemieckiej „Bitwą pod Tannenbergiem”. Po przegranej bitwie generał wycofując się z grupą oficerów popełnił tu samobójstwo. Ciało pochowała miejscowa ludność. Wdowa po generale odnalazła je i w 1916 r. zabrała do Rosji, aby je tam pochować.

These include four historic objects. One of them is the Statue of General Samsonov, built in the years 1918-1920 in the place where on 30th August 1914 Gen. Samsonov – commander of the Russian Army “Narew” – committed suicide. In August 1914 his army was destroyed by German armies commanded by Gen. Hindenburg in the battle called in German historiography the “Battle of Tannenberg”. After the lost battle, Gen. Samsonov, retreating with a group of officers, committed suicide here. His body was buried by local residents. His widow found the body and in 1916 took it to Russia to bury him there.

Cmentarz wojenny / War cemetery / Kriegsfriedhof
(fot. / photo / Foto Anna Sędzińska)

Dort werden 4 historische Objekte gekennzeichnet, solche wie: General Samsonow Denkmal. Es wurde in den Jahren 1918-1920 an dem Ort errichtet, wo General Samsonow – Kommandant der russischen Armee „Narew” – am 30.08.1914 den Selbstmord beging. Die Armee wurde im August 1914 durch die deutschen, von General Hindenburg geführten Armeen, in der Schlacht, die von den Historikern als „Schlacht von Tannenberg“ bezeichnet wird, geschlagen. Nach der verlorenen Schlacht, nach dem er sich von einer Gruppe der Offiziere zurückzog, beging Samsonow hier den Selbstmord. Die sterblichen Überreste des Generals wurden von der örtlichen Bevölkerung beigesetzt. Die Witwe des Generals fand sie und in 1916 nahm sie nach Russland mit, um dort sie zu begraben.

Miasteczko, narażone było na częste przemarsze wojsk, tutaj też gromadziły się dywizje rosyjskie wycofujące się chaotycznie po klęsce pod Tannenbergiem. Nic więc dziwnego, że właśnie w Wielbarku znajdują się największe w powiecie szczycieńskim cmentarze z tamtego okresu. Jeden z tych cmentarzy z okresu I wojny światowej znajduje się na ulicy Kętrzyńskiego. Natomiast drugi z tego okresu znajduje się w lesie przy drodze prowadzącej do Jedwabna. Kościół ewangelicki. Dawna świątynia wybudowana w 1721 r., została rozebrana w 1819 r., a w latach 1823-1827 wybudowano nowy kościół (wg projektu berlińskiego architekta Karola Fryderyka Schinkla, wybudowany przez mistrza Schimmelpfenniga), wykorzystując starsze elementy. Jest to duża, salowa budowla z wysuniętą od strony zachodniej wieżą, konsekrowana 27 września 1827 r. W czasie I wojny światowej pełnił funkcję szpitala wojskowego. Obiekt od wielu lat nie pełni funkcji sakralnych.

Wielbark witnessed frequent marches of armies. Russian divisions retreating chaotically after the defeat at Tannenberg also gathered here. No wonder that the largest in Szczytno County war cemeteries from that period are located in Wielbark. One of such cemeteries from World War I is situated in Kętrzyńskiego Street. The second one from that period is located in the woods by the road to Jedwabno. Evangelical Church. The former church was built in 1721 and demolished in 1819. In the years 1823-1827 a new church was erected (designed by an architect Karl Friedrich Schinkel from Berlin, built by master Schimmelpfennig) with the use of the materials of the former church. It is a large hall building with a tower protruding in the western side, consecrated on 27th September 1827. During World War I the church served as a military hospital. The object has not served religious functions for many years.

Das Städtchen war häufig den Durchmärschen der Militärgruppen ausgesetzt, hier versammelten sich auch russische Divisionen, die den chaotischen Rückzug nach der Niederlage am Tannenberg antraten. Kein Wunder, dass sich eben in Wielbark die in dem Kreis von Szczytno größten Friedhöfe damaliger Zeit befinden. Einer dieser Friedhöfe aus der Zeit des Ersten Weltkrieges befindet sich in der Kętrzyński Straße. Wiederum der zweite aus dieser Periode ist in dem Wald, an dem Weg nach Jedwabno situiert. Evangelische Kirche. Ehemaliges im Jahre 1721 gebautes Heiligtum wurde in 1819 abgerissen und in den Jahren 1823-1827 hat man eine neue Kirche (gemäß dem Entwurf des Berliner Architekten Karl Friedrich Schinkel, von dem Baumeister Schimmelpfennig gebaut) unter der Ausnutzung der alten Elemente gebaut. Es ist ein Saalgebäude mit einem, von der westlichen Seite herausragenden Turm, das am 27 September 1827 geweiht wurde. In der Zeit des Ersten Weltkrieges erfüllte es die Funktion eines Militärkrankenhauses. Seit vielen Jahren erfüllt es keine sakralen Funktionen mehr.

Cmentarz wojenny / War cemetery / Kriegsriedhof
(fot. Archiwum Nadleśnictwa Wielbark
photo from the Archive of Wielbark Forest Inspectorate
Foto: Archiv der Oberförsterei Wielbark)

Pomnik Samsonowa / Statue of Samsonov / Samsonow Denkmal
(fot. Archiwum Nadleśnictwa Wielbark
photo from the Archive of Wielbark Forest Inspectorate
Foto: Archiv der Oberförsterei Wielbark)

Bieg Leśnika / "Bieg Leśnika" (Forester's Race) / Förster-Lauf
 (fot. Archiwum Nadleśnictwa Wielbark / photo from the Archive of Wielbark Forest Inspectorate
 Foto: Archiv der Oberförsterei Wielbark)

Spływ kajakowy rzeką Sawicą / Kayaking trip down the Sawica River / Kanufahrt auf dem Sawica Fluss

(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark

photo from the Archive of the Wielbark Commune Office / Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

Aktywna

Ukształtowanie geograficzne terenu gminy i jego niepowtarzalne walory przyrodnicze dają wiele możliwości aktywnego spędzania wolnego czasu, uprawiania sportów oraz regeneracji sił witalnych. Znajdujące się tutaj rzeki, to wiele możliwości do rekreacji. Popularne dziś spływy kajakowe po malowniczych rzekach Omulewi i Sawicy, w okalającym je leśnym krajobrazie pozostawiają niezapomniane wrażenia. Rzeką Omulew zaliczana jest do najczystszych rzek województwa warmińsko-mazurskiego. Na terenie Gminy wyznaczone są 2 szlaki kajakowe. Ponadto wędkarstwo staje się tutaj tradycją. Wody obfitują w zasoby ryb różnych gatunków.

Active leisure

The topography of the territory of Gmina Wielbark and its unique natural values provide many opportunities for active leisure, doing sports and regaining vital forces. The rivers located here give you numerous opportunities for recreation. Kayaking trips, so popular these days, on the picturesque rivers of Omulew and Sawica, in the surrounding forest landscape, provide unforgettable memories. The Omulew is one of the cleanest rivers of Warmian-Masurian Voivodeship. On the territory of the gmina there are two marked canoe trails. What is more, fishing is becoming a tradition here, too. The local waters abound in fish resources of different species.

Aktiv

Die geographisch geformten Terrains der Gemeinde und ihre einmaligen Naturvorteile schaffen viele Möglichkeiten für die aktive Freizeitgestaltung, Sportaktivitäten und Regenerierung der Vitalkräfte. Die sich hier befindenden Flüsse, bieten viele Möglichkeiten der Erholung an. Die heute sehr populären Kanufahrten durch die malerischen Flüsse Omulew und Sawica, in der sie umgebenden Landschaft hinterlassen unvergessliche Eindrücke. Der Omulew Fluss wird zu den saubersten Flüssen der Warmińsko – Mazurskie Woiwodschaft angerechnet. Im Gebiet der Gemeinde sind 2 Kanurouten bestimmt. Außerdem das Angeln ist hier eine Tradition. Die Gewässer sind reich an Fischen verschiedener Art.

Rajd rowerowy / Bicycle rally / Fahrradspritztour

(fot. / photo / Foto Arkadiusz Diczek)

Ścieżka Nordic Walking
Nordic Walking path / Nordic Walking Pfad
(fot. / photo / Foto Karolina Remuszko)

Rajd rowerowy / Bicycle rally / Fahrradspritztour
(fot. / photo / Foto Karolina Remuszko)

Na miłośników aktywnego wypoczynku i rowerowych wycieczek czekają trzy szlaki o różnym dystansie. Wielbark to rewelacyjna baza wypadowa na wędrówki Nordic Walking. Dzięki kijkom przemierzanie malowniczych szlaków jest prawdziwą przyjemnością w stylu fitness. Długi majowy weekend to okazja do wiosennego podładowania „akumulatorów.” W tym czasie, w Wielbarku można wziąć udział w imprezie jaką jest „Blok Majowy” czyli w splotwie kajakowym, wycieczkach rowerowych czy zawodach wędkarskich.

For lovers of active leisure and cycling trips there are three bicycle trails of varying distances. Wielbark is an excellent starting point for Nordic Walking trips. Due to the special poles, traversing the scenic trails is a true fitness-style pleasure. The long May weekend is a chance to “charge your vital batteries” in spring. At this time in Wielbark you can participate in the event called “May Block”, which comprises kayaking trips, bicycle excursions and fishing contests.

Auf die Anhänger der aktiven Erholung und Fahrradausflüge warten drei Routen mit verschiedenen Längen. Wielbark ist eine ausgezeichnete Spritztourbasis für die Nordic Walking Wanderungen. Dank den Stöcken ist das Zurücklegen der malerischen Routen eine wahre Freude in Fitness-Stil. Das lange Maiwochenende stellt eine gute Gelegenheit für das Frühjahrstanken der Lebensenergie dar. In dieser Zeit kann man in Wielbark an der Veranstaltung mit dem Namen: „Mai-Block“, also Kanufahrt, Fahrradausflüge oder Angelwettbewerb teilnehmen.

Spływ rzeką Sawicą / Kayaking trip down the Sawica River / Kanufahrt auf dem Sawica Fluss
(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark
photo from the Archive of the Wielbark Commune Office / Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

fot. Archiwum Nadleśnictwa Wielbark
photo from the Archive of Wielbark Forest Inspectorate
Foto: Archiv der Oberförsterei Wielbark

fot. Archiwum Nadleśnictwa Wielbark / photo from the Archive of Wielbark Forest Inspectorate / Foto: Archiv der Oberförsterei Wielbark

Okolice Wielbarka to także raj dla grzybiarzy i amatorów jagód. Każdego roku na początku września w podwielbarskich lasach odbywają się mistrzostwa w grzybobraniu. Festiwal „Grzybowanie” to już sztandarowa impreza w Gminie Wielbark. Tropiciele grzybów udają się w wyznaczony rejon lasu i tam w ustalonym czasie poszukują smakowitych kapeluszy, które później oceniają sędziowie. „Grzybowanie” ma charakter rodzinnego pikniku. Ważną atrakcją jest „Zupa grzybowa po wielbarsku” gotowana dla wszystkich uczestników tego spotkania. Piknik bywa połączony z kiermaszem przetworów grzybowych i wystawą rękodzieła ludowego. Podczas festiwalu przyrodę miejscowych lasów na swoim stoisku prezentują leśnicy. Nie brakuje też konkursów z nagrodami. Kolejną atrakcją imprezy jest konkurs na najsmaczniejszą potrawę połączony z degustacją, oceniany przez specjalistów z dziedziny kulinarnej. Czas gościom umilają występy zespołów artystycznych. Bo grzyby to bardzo ważny element polskiej tradycji kulinarnej. Wielbiciele kuchni polskiej nie wyobrażają sobie Świąt Bożego Narodzenia bez suszonych grzybów.

The vicinity of Wielbark is also a paradise for mushroom pickers and berry lovers. Each year, at the beginning of September, mushroom picking championship is held in the woods near Wielbark. The Mushroom Picking Festival (in Polish: Grzybobranie) is now the flagship event in Gmina Wielbark. Mushroom gatherers go to the designated area of the forest and at a fixed time search for tasty mushrooms which are then assessed by the jurors. „Grzybowanie” is a family picnic. An important attraction is “Wielbark-style mushroom soup” cooked for all the participants of this meeting. The picnic is sometimes accompanied by a fair of mushroom products and an exhibition of folk handicrafts. During the festival, foresters present the nature of the local woods at their stands. There are also contests with prizes. Another attraction of the event is a competition for the most delicious dish, including the tasting of the dish, assessed by experts in the culinary field. Guests are entertained by performances of artistic bands.

Mushrooms are a very significant element of the Polish culinary tradition. Fans of Polish cuisine cannot imagine Christmas without dried mushrooms.

Die Umgebung von Wielbark das ist auch ein Paradies für Pilzesammler und Beerenliebhaber. Jedes Jahr am Anfang September finden in den Wäldern bei Wielbark Meisterschaften in Pilzesammeln statt. Das Festival „Pilzesammeln” ist schon eine Vorzeigeveranstaltung in der Gemeinde Wielbark. Die Pilzesucher begeben sich in die vorbestimmte Region des Waldes, um dort in einer festgelegten Zeit nach den schmackhaften Pilzen zu suchen, die später von den Schiedsrichtern benotet werden. Das „Pilzesammeln” hat den Charakter eines Familienpicknicks. Eine wichtige Attraktion ist die „Pilzsuppe nach Wielbark Art”, die für alle Teilnehmer dieses Treffens gekocht wird. Das Picknick wird manchmal mit dem Jahrmakrt des Pilzeingemachten und der Ausstellung der Volkshandwerks verbunden. Während des Festes, die Natur der örtlichen Wälder wird von den Förstern auf ihrem Stand präsentiert. Es gibt auch viele Wettbewerbe mit Preisen. Eine weitere Attraktion der Veranstaltung ist der Wettbewerb für das schmackhafteste Gericht, der mit einer Kostprobe verbunden ist und von den Spezialisten aus der kulinarischen Branche bewertet wird. Den Gästen wird die Zeit durch die Auftritte der artistischen Gruppen verschönert.

Pilze sind ein sehr wichtiges Element der polnischen Kochtradition. Die Liebhaber der polnischen Küche können sich den Weihnachtsfest ohne getrocknete Pilze kaum vorstellen.

Wielbarki Bieg Narciarski
Wielbark Cross-Country Ski Run / Skilauf von Wielbark
(fot. Archiwum Nadleśnictwa Wielbark
photo from the Archive of Wielbark Forest Inspectorate
Foto: Archiv der Oberförsterei Wielbark)

Wydra / An otter / Fischotter
(fot. Archiwum Nadleśnictwa Wielbark
photo from the Archive of Wielbark Forest
Inspectorate / Foto: Archiv der Oberförsterei Wielbark)

Wilk / A wolf / Wolf
(fot. / photo / Foto Tomasz Krupiński)

fot. / photo / Foto Magdalena Gudzbeler

fot. / photo / Foto Robert Krawczyk

fot. Archiwum Nadleśnictwa Wielbark
photo from the Archive of Wielbark Forest Inspectorate
Foto: Archiv der Oberförsterei Wielbark

V Festiwal Grzybów „Grzybowanie 2012” / 5th Mushroom Festival “Grzybowanie 2012” / V Festival der Pilze „Pilzesammeln 2012”
(fot. / photo / Foto Anna Sędzińska)

Kulturalna

Organizacją działalności kulturalnej w Gminie Wielbark zajmuje się Gminny Ośrodek Kultury oraz Biblioteka Publiczna. Starania placówek wychodzą naprzeciw potrzebom kulturalnym wszystkich grup wiekowych. Prowadzone są zarówno zajęcia plastyczne, wokalne, ale też taneczne. Przygotowywane są zarówno wystawy jak i koncerty. Do kalendarza imprez na stałe wpisały się takie wydarzenia jak Palinocka. Corocznie odbywa się też kilka imprez o charakterze turystycznym (wycieczki rowerowe, piesze, narciarskie oraz spływy kajakowe). Gminna Biblioteka Publiczna dysponuje księgozbiorem liczącym ok. 22 000 woluminów. Działają również punkty biblioteczne, m.in. Filia w Przeździęku Wielkim i biblioteki szkolne. Poza Wielbarkiem placówkami kultury są lokalne świetlice i kluby.

VI Festiwal Grzybów „Grzybowanie 2013” / 6th Mushroom Festival “Grzybowanie 2013” / VI Festival der Pilze „Pilzesammeln 2013”
(fot. / photo / Foto Anna Sędzińska)

Culture

The Communal Culture Centre and the Public Library organise cultural activity in Gmina Wielbark. The efforts of these institutions meet the cultural needs of people of all ages. There are artistic, singing and dancing classes. Exhibitions and concerts are also organised. The local calendar of events includes such a regular celebration as the Palinocka. Moreover, every year there are several tourist events here (cycling, hiking, skiing and kayaking trips). The Communal Public Library offers a collection of about 22 thousand volumes. There are also library points, including the branch in Przeździek Wielki, as well as school libraries. Cultural institutions outside Wielbark are: community centres and local social clubs.

Kulturell

Mit der Organisation der Kulturtätigkeit in der Gemeinde Wielbark beschäftigt sich das Gemeinde Kulturzentrum sowie die Öffentliche Bibliothek. Die Bemühungen der Institutionen kommen den kulturellen Bedürfnissen aller Altersgruppen entgegen. Es werden sowohl Kunst-, Gesangs- oder auch Tanzstunden organisiert. Es werden auch Ausstellungen und Konzerte vorbereitet. In den Kalender haben sich solche Ereignisse wie Palinocka dauerhaft eingeschrieben. Jedes Jahr finden einige Veranstaltungen mit dem touristischen Charakter (Fahrradausflüge, Wanderungen, Skiausflüge und Kanufahrten) statt. Die Öffentliche Gemeindebibliothek verfügt über eine Büchersammlung von ca. 22.000 Bänder. Es sind auch Bibliotheksfilialen u.a. in Przeździek Wielki und Schulbibliotheken tätig. Außer Wielbark Kulturstätte sind auch lokale Gemeinschaftsräume und Klubs.

„Palinocka 2013”

(fot. Archiwum Urzędu Gminy Wielbark / photo from the Archive of the Wielbark Commune Office
Foto: Amtsarchiv der Gemeinde Wielbark)

www.wielbark.com.pl

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Europa inwestująca w obszary wiejskie.
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi